

FOKUS: DYR I INTERNASJONAL POLITIKK

Dyr i IP-faget

TORE FOUGNER

Ph.D., førsteamanuensis, Universitetet i Bilkent
fougner@bilkent.edu.tr



The animals of the world exist for their own reasons.
They were not made for humans any more than black
people were made for whites or women for men.
(Alice Walker, sitert i Potts 2010: 291)

Dette nummerets fokusspalte om 'dyr i internasjonal politikk' er unik i en IP-faglig sammenheng, da det er ytterst sjelden at ikke-menneskelige dyr vies oppmerksomhet innenfor studiet av internasjonal politikk.¹ Samlet sett er det neppe en underdrivelse å hevde at IP-faget i det vesentligste forholder seg til verden som om andre dyr enn mennesker ikke eksisterer. IP-faget er i denne forstand å betrakte som artsblindt, noe som gjør det blindt også i forhold til dets undererkjente tendens til å tilskrive levende vesener verdi på basis av artstilhørighet. I det engelske språket faller denne tendensen innunder begrepet 'speciesism', som også brukes i fornorsket form (spesiesisme) sammen med begrepene 'artsrasisme' og 'arts-sjåvinisme' (Ellefsen 2010).

Tilstanden innenfor IP-faget står til en viss grad i kontrast til hvordan 'dyrespørsmålet' eller det Jim Mason (2005: 277) har omtalt som 'the whole sticky mess of human views toward, relations with, and uses of animals' i tiltagende grad er gjort til gjenstand for oppmerksomhet innenfor andre samfunns- og humanvitenskapelige fag. Innenfor førstnevnte har antropologi lenge vært på banen (Mullin 1999; Russell 2010), mens det er en voksende litteratur innenfor sosiologi (Sanders 2007; Peggs 2012), psykologi (Melson 2002; Raupp 2002) og geografi (Wolch & Emel 1998;

1. Mennesker er dyr, og begrepet 'ikke-menneskelige dyr' henviser til andre dyr enn mennesker. Gitt at dette begrepet i seg selv er langt fra uproblematisk (Beirne 2009: 14–18), vil jeg i denne artikkelen stort sett bruke ordet 'dyr' når jeg henviser til ikke-menneskelige dyr. Når dette er sagt, ikke-menneskelige dyr er selvfølgelig heller ikke en homogen gruppe, men består snarere av en mengde forskjellige dyrearter som hver i sin tur består av mange enkeltindivider.

Urbanik 2012), samt en noe mindre omfattende litteratur innenfor fag som kriminologi (Beirne 2002; Sollund 2008a) og statsvitenskap (Garner 2002; Cochrane 2010; Donaldson & Kymlicka 2011).² Hva gjelder humanistiske fag har moralfilosofen lenge diskutert hvilken status dyr skal eller bør ha i samfunnet (Beauchamp & Frey 2011), mens det i nyere tid har vært en eksplosjon i interessen for dyr og menneske–dyr-forholdet innenfor både filosofi mer generelt (Palmer 2006; Calarco 2007) og innenfor fag som litteraturvitenskap (McHugh 2006) og historie (Fudge 2006; Brantz 2010).³

En viktig inspirasjonskilde til denne utviklingen har utvilsomt vært dyrerettighetsbevegelsen som oppsto på 1970-tallet, i seg selv inspirert av samtidige arbeider innenfor filosofi (Singer 1975; Regan 1983). Koplingen mellom aktivisme og akademia spilte også en sentral rolle i etableringen av det tverr- eller transfaglige studiet kjent som 'dyrestudier', 'menneske–dyr- studier' eller 'antrozologi' rundt årtusenskiftet (Shapiro & DeMello 2010; DeMello 2012b; Best 2009). I norsk sammenheng har den samme trenden kommet til uttrykk i etableringen av foreningen *Minding Animals Norge* i september 2011 – 'en norsk avgreining av Minding Animals International' som er ment å skulle være 'en bro mellom akademia og aktivisme innenfor det tverrfaglige feltet som studerer forholdet mellom mennesker og dyr, miljøspørsmål inkludert.'⁴ I nordisk sammenheng kan også nevnes *Nordic Animal Studies Network*, som er tilknyttet Centre for Gender Research ved Universitetet i Uppsala.

IP-fagfolk har så langt glimret med sitt fravær i forbindelse med slike forsøk på å plassere dyr og menneske–dyr-forholdet på den samfunns- og humanvitenskapelige dagsordenen. Med dette som utgangspunkt vil jeg i denne artikkelen se nærmere på tre spørsmål: På hvilke måter er dyr relevante for studiet av internasjonal politikk? Hvorfor har dyr fått såvidt begrenset oppmerksomhet innenfor IP-faget? Hva må til for at IP-faget skal kunne begynne å ta dyr og menneske–dyr-forholdet på alvor?

Synliggjøring av dyr

Mens spørsmålet om hvorvidt dyr er relevante for studiet av internasjonal politikk langt på vei er besvart i fokusspaltens øvrige bidrag, er det klart at disse ikke er uttømmende hva gjelder omfanget av dyrs tilstedeværelse i

2. Mens standard sosialøkonomi har hatt lite å bidra med (Frank 2002), finnes det en voksende litteratur innenfor politisk økonomi (se f.eks. Torres 2007).

3. Se DeMello (2012a) for en detaljert oversikt over litteratur innenfor ulike fagdisipliner.

4. 'Vedtekter for Minding Animals Norge'. Tilgjengelig på <http://mindinganimals.no/index.php/33-news/67>.

internasjonale forhold. Ta eksemplet krig eller voldelig konflikt, hvor det finnes en del relevant litteratur om dyr skrevet av fagfolk uten IP-tilknytning.⁵ Foruten at mennesker tidvis anses for å være eller oppføre seg som dyr i krigssituasjoner, er det opplagt at mange ikke-menneskelige dyr er involvert i og berørt av planlegging og føring av krig. Mens dyr ikke lenger står så sentralt som de en gang gjorde i forbindelse med transport og budbringning, er de i en krigssammenheng fremdeles tilstedeværende både i disse rollene, samt som soldater, spioner (med implanterte hjernedatabrikker i framtiden?), våpen av ulike slag ('selvmordsbomber' inkludert), gassvarslerere i anledning kjemisk krigføring, mineryddere i vann og på land, vaktmannskap knyttet til militære installasjoner, lete- og redningsmannskap, maskoter, forsøksobjekter i testing av våpen og trening i behandling av krigsskader, animalsk proviant og krigs ofre.⁶

Hva med den internasjonale politiske økonomien, som er mitt eget spesialområde innenfor IP-faget? Mens dyr ikke lenger brukes i samme grad som tidligere til varetransport, er de tilstedeværende som 'animalske produkter' med en ikke ubetydelig handelsverdi. I levende tilstand kjøpes, selges og smugles de på kryss og tvers av landegrenser som husdyr, avlsdyr, slaktedy, kjæledyr, sirkusdyr, utstillingsdyr, forsøksdyr, sportsdyr osv., samtidig som de også brukes i framstillingen av mange meieriprodukter som handles over landegrenser. I drept eller slaktet tilstand kjøpes, selges og smugles deres kroppsdelar på kryss og tvers av landegrenser som kjøtt og andre matvareprodukter, råvarer, pyntegenstander, afrodisiaka osv., samtidig som andre deler av deres døde kroppar brukes i framstillingen av utallige andre varer som handles over landegrenser. Mange farmasøytiske og kosmetiske handelsvarer er videre produkttestet på dyr før de gjøres tilgjengelige for bruk av mennesker, og dyr brukes også som arbeidskraft i produksjonen av en hel del varer som handles internasjonalt (f.eks. landbruksvarer). I tillegg til dette kommer dyrs tilstedeværende innenfor internasjonal tjenestehandel av typen 'økoturisme' og natur-basert turisme mer generelt (inklusive jakt og fiske).

Mens et fokus på internasjonal handel er viktig, fanger det ikke opp hvordan 'animalske produkter' framstilles innenfor dagens internasjonale politiske økonomi. I forbindelse med husdyrbruk er det for eksempel sjelden snakk om 'gøy på landet' med kuer, gris og høner som beveger seg fritt rundt i trivelige naturomgivelser, men snarere om et intensivt, indus-

5. Mens en god del av denne litteraturen er populær, heroiserende og ukritisk (Cooper 2000; Gardiner 2006), er det mer faglige og kritiske bøker på trappene (Hediger, under utgivelse; Nocella et al., under utgivelse). Se Thurston (2010) for en kortfattet diskusjon på temaet.

6. I en krigssammenheng finnes det også en hel del symbolisme knyttet til dyr, og et eksempel på dette kan være tendensen til å representere 'fienden' som dyr (Keen 1986: 60–64). Symbolisme av denne typen er viktig, men jeg er i denne artikkelen hovedsakelig opptatt av faktiske dyrs tilstedeværelse i internasjonal politikk.

trialisert og bioteknologisert produksjonssystem med genmodifiserte, kraftforete, (over)medisinerte og/eller tvangsbefruktete 'husdyr' som tilbringer mesteparten av sin tid i fangecellelignende tilstander.⁷ Husdyrproduksjonen opererer i tiltagende grad på et transnasjonalt nivå, hvor den raskeste næringsutviklingen nå skjer i utviklingsland (ofte med støtte av institusjoner som Verdensbanken). Mens utviklingen innenfor denne 'vekstnæringen' i stor grad er basert på stadig økende kjøttspising i den vestlige verden, søker industrien aktivt å spre kjøttspise(u)kulturen verden rundt. Til tross for bekymringer knyttet til globale miljø-, matforsynings- og helsespørsmål,⁸ tyder alt på at den globale 'nekroøkonomien' (Dutkiewicz 2010) knyttet til dyr vil fortsette å vokse.⁹

Samlet sett er det klart at dyr ikke inntar spesielt privilegerte posisjoner innenfor internasjonal politikk og verdenssamfunnet generelt. I motsetning til hvordan mange maktrelasjoner opererer i det skjulte, er maktforholdet mellom mennesker og dyr nokså åpent og avklart. 'Domestiserte' dyr er konstituert som eiendom, objekter eller ressurser som mennesker (mis)bruker til egen nytte eller fortjeneste i anledning krig, næringsvirksomhet, forskning, for å nevne noe. Tilsvarende blir 'viltlevende' dyr jaktet på, fanget, drept, handlet med, utstilt, spist og eksperimentert med. I tillegg er deres habitater i tiltagende grad undergravet av, eksempelvis, menneskelig bostedsspredning og rovjakt på naturressurser. Dette er en del av bakgrunnen for at dyr er konstituert som forvaltningsobjekter innenfor mellomstatlig diplomati, og til tross for at det fremdeles ikke eksisterer noen FNs dyrerettighetserklæring (Gibson 2011), har stater forhandlet fram flere interstatlige avtaler og konvensjoner som er ment å skulle tilgodese dyrs ve og vel (Fitzgerald 2012; Kelch 2011).¹⁰

I denne forbindelse kan også nevnes den rollen den globale dyrerettighetsbevegelsen alene, og/eller som en integrert del av den mer omfattende miljøbevegelsen, i tiltagende grad har spilt som ikke-statlig aktør i internasjonal politikk. Mens deler av denne bevegelsen er orientert mot 'bærekraftig' eller 'human' utnytting av dyr, søker andre en avskaffelse av all slik utnytting. Sistnevnte verdsetter dyrerettigheter høyere enn både statlige og private eiendomsrettigheter, og deres kamp for førstnevnte på

7. For en diskusjon om bioteknologiseringen av dyr, se Twine (2010).

8. Bekymringene inkluderer klimagassutslipp forårsaket av husdyrproduksjon; skognedhugging for bruk av areal til beite og fordyrking; ressursbruk i husdyrproduksjon versus annen matvareproduksjon; matvaretilgang i rike versus fattige land; negative konsekvenser av kjøttspising for folks helse; og sykdomsspredning knyttet til handel med intensiv-produserte husdyr.

9. Merk at industrier knyttet også til levende dyr i betydelig grad er transnasjonaliserte (se f.eks. McManus et al. 2012).

10. I denne forbindelse kan også nevnes at 'dyrevelferd' ble identifisert som prioritet for Verdensorganisasjonen for dyrehelse rundt årtusenskiftet (se <http://www.oie.int/animal-welfare>).

bekostning av sistnevnte har utfordret mektige stats- og næringsrelaterte interesser innenfor det 'dyre-industrielle komplekset' (Noske 1997: 23–39; Twine 2012). En konsekvens av dette har vært en gryende kriminalisering av dyrerettighetsforkjempere, blant annet gjennom benyttelse av terrorismediskursen (Sorenson 2009; Best & Nocella 2004).

Bevisstgjøring rundt dyr

På bakgrunn av dyrs omfattende tilstedeværelse i internasjonal politikk, kan spørsmålet reises om hvorfor dyr likevel vies så vidt liten oppmerksomhet innenfor IP-faget. En åpenbar forklaring handler om hvordan fagområdets rammer er definert, noe som i sin tur er knyttet til de teoretiske perspektivene som har informert mye av arbeidet som gjøres innenfor IP-faget. Inspirert til dels av ulike versjoner av realismeteorier, har internasjonal politikk ofte blitt betraktet som ensbetydende med mellomstatlige politiske relasjoner. Uavhengig av hvordan dette til tider har gjort også mennesker usynlige i IP-faget, er det opplagt at et fokus utelukkende på stater og deres formelle representanter begrenser mulighetene til å innlemme dyr i studier av internasjonal politikk. Til tross for at det ikke er umulig, har vi en tendens til å registrere dyr kun når de er direkte knyttet til statsledere eller eksplisitt gjøres til gjenstand for mellomstatlige relasjoner. I sistnevnte tilfelle vil saksområdet uansett bli betraktet som tilhørende den mindre betydelige 'lavpolitikken'.

Nå er det selvsagt ikke statisk hvordan et fagområde defineres, og mange IP-fagfolk har siden 1970-tallet operert med en forståelse av internasjonal politikk som bestående av et mer omfattende sett av politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle relasjoner enten mellom stater eller innenfor rammen av et verdenssamfunn adskilt fra statssystemet som sådan. Mens en slik forståelse har bidratt til en generell utvidelse av IP-faget, har den likevel ikke bidratt til å gi dyr større plass i IP-faget. En årsak til dette er at de aktuelle relasjonene har vært betraktet som mellommenneskelige, mens verdenssamfunnet på tilsvarende vis har vært betraktet som bestående utelukkende av mennesker. Denne menneske- eller antroposentrismen må forstås innenfor rammen av samfunns- og humanvitenskapen mer generelt, og den tradisjonelle 'arbeidsdelingen' mellom disse to vitenskapene på den ene siden og naturvitenskapen på den andre. Som påpekt av Barbara Noske, har det innenfor samfunnsvitenskapen vært vanlig å forfekte at

[...] animals in themselves have nothing to offer a science which is concerned with the social and the cultural. Anthropologists and sociologists as well as scholars in the humanities generally assume that sociability and culture do not exist outside of

the human realm. ... On the whole, animals figure ... not only as objects for human subjects to act upon but also as antithesis of all that according to the social sciences makes humans human. The social sciences present themselves pre-eminently as the sciences of discontinuity between humans and animals (Noske 1993: 186–87).

Grensedragningen mellom 'det sosiale/kulturelle' og 'det naturlige' har bidratt ikke bare til å skrive dyr ut av den sosiokulturelle sfæren, men også til å skrive mennesker ut av den naturlige sfæren. En videre konsekvens har vært tendensen til å understreke forskjeller snarere enn likheter mellom mennesker og dyr, noe som i sin tur har gitt opphav til forestillingen om at det er et nær sagt absolutt skille dem imellom, med dyr behandlet som 'den andre' i forhold til hvilken menneskedyret er konstituert som 'menneske'.¹¹ I tråd med det som ofte skjer når forskjell omgjøres til annerledeshet, har komponentene i den aktuelle menneske–dyr-dikotomien hatt en tendens til å bli posisjonert i et hierarkisk forhold, der mennesket tilskrives overlegne egenskaper (f.eks. subjektivitet, rasjonalitet, intensjon, moral og språk) og større verdi enn dyr.

Uavhengig av hvorvidt denne spesiesismen eller artsrasismen rotfestes i religion, antikkens filosofi, renessansens humanisme, opplysningstidens idealer, og/eller modernismen (Dunayer 2004; Sollund 2008b), utgjør forestillingen om mennesket som overlegent andre dyr utvilsomt en sentral årsak til og berettigelsesgrunn for hvordan vi mennesker systematisk behandler dyr på måter som vi ikke finner mennesker verdig. Dette gjelder generelt, og ligger til grunn også for de posisjonene som dyr i det alt vesentligste inntar i internasjonal politikk. I denne forbindelse, og til tross for at IP-fagfolk har hatt lite eksplisitt å si om dyr eller forholdet menneske–dyr, kan det hevdes at IP-faget er tuftet på undererkjente antagelser som er spesiesistiske, og at dette i seg selv er en årsak til at dyr er viet så begrenset oppmerksomhet innenfor faget.

At mennesker faktisk tilskrives høyere verdi og relevans enn dyr i IP-faget, kan illustreres på flere måter. For eksempel, mens mange IP-fagfolk som jobber med sikkerhets spørsmål er svært opptatt av 'menneskelig sikkerhet', har dyrs (u)sikkerhet vært viet lite oppmerksomhet i faglitteraturen. Mens mange IP-fagfolk som jobber med utviklings spørsmål er svært opptatt av 'menneskelig utvikling', er dyrs utviklingsmuligheter sjelden et tema for akademisk diskusjon. Mens mange IP-fagfolk er svært opptatt av de mange menneskelige ofre og lidelser som krig bringer med seg, finnes det få studier om dyr som drepes og dyrs lidelse som følge av voldelige konfliktsituasjoner. Mens mange IP-fagfolk er svært opptatt av menneske-

11. Denne forståelsen av dyr som 'den andre' er forskjellig fra Paul Shephards (1996) understreking av hvordan menneskers liv og tankeverden til alle tider er konstituert i og gjennom deres forhold til andre dyr.

rettighetsbrudd rundt omkring i verden, er den behandlingen som dyr gjøres til gjenstand for stort sett neglisjert. Retorisk kan en selvsagt også spørre hvordan IP-fagfolk ville forholdt seg til en situasjon hvor mennesker inntok de posisjonene som dyr i dag inntar i internasjonal politikk.

Omgjøring av dyrs status

Hva er relevansen av dyr for studiet av internasjonal politikk, og hvordan bør IP-fagfolk forholde seg til dyr og menneske–dyr-forholdet i sitt arbeid? For noen vil den enkleste løsningen være å praktisere IP omtrent på samme måte som før, ved å ignorere dyrs tilstedeværelse i internasjonal politikk. For andre vil en løsning kanskje være å søke en positiv berettigelse av den menneskesentrismen og spesiesismen som er en del av IP-fagets implisitte grunnmur, gjennom å argumentere for at dyr i liten grad er relevante for og verdige oppmerksomhet i studiet av internasjonal politikk. Begge deler synes imidlertid atskillig vanskeligere enn tidligere. En åpenbar grunn er at dyr, som jeg har vist ovenfor, i høyeste grad er tilstedeværende i og relevante for internasjonal politikk. I tillegg finnes det etter hvert mye forskning på dyr og deres atferd som utvetydig konkluderer med at forskjellene mellom mennesker og dyr ikke på langt nær er så store som tidligere antatt, i den forstand at dyr har et rikt følelesliv, en velutviklet intelligens, et mangfold av måter å kommunisere på, og et omfattende sosialt liv.¹²

Personlig mener jeg at vi ikke har noe alternativ til det å ta dyr og menneske–dyr-forholdet i internasjonal politikk på større alvor, og spørsmålet blir derfor snarere hvordan dette kan gjøres. Først og fremst krever det en romslig og inkluderende oppfatning av hva IP-fagområdet dreier seg om. Her har det generelt vært en positiv utvikling innenfor IP-faget etter slutten på den kalde krigen, siden det i dag er bred enighet om at en forståelse av internasjonal politikk som ensbetydende med mellomstatlige relasjoner er altfor snever. For det andre trenger vi en forståelse av samfunnet og det sosiale som bestående av både mennesker og et mangfold av andre dyr. Mennesket er et sosialt vesen som konstitueres i relasjon til andre mennesker så vel som til dyr, akkurat som sistnevnte konstitueres i relasjon til både mennesker og andre dyr. Mennesker og dyr har sammen bidratt til å gi form og innhold til det verdenssamfunnet vi har i dag; menneske–dyr-forholdet gjennomsyrrer alt det som vi ofte betrakter som et ren-dyrket menneskesamfunn; og et IP-fag som ikke tar denne virkeligheten innover seg, vil med nødvendighet komme til kort.

12. Mye av denne forskningen har funnet sted innenfor faget kognitiv etologi, og den relevante litteraturen er omfattende (se f.eks. Bekoff 2002, 2007; se også Børresen 2007).

For det tredje er det påkrevet at vi gjør et seriøst forsøk på å legge menneskesentrismen og artsrasismen til side; at vi slutter å betrakte dyr som eiendom, objekter og ressurser som vi mennesker tilsynelatende kan skalte og valte med som vi vil, og snarere begynner å betrakte dem som subjekter eller til og med aktører i internasjonal politikk.¹³ Som Thomas Catlaw og Thomas Holland påpeker, med referanse til det statsvitenskapelige delfaget offentlig administrasjon:

[...] a different biopolitics begins, fundamentally, from the single yet radical view that nonhuman animals are not mere objects, instruments, or commodities to be produced, killed, and consumed, and that they must be recognized, in some fashion, as active participants in our contemporary political community (2012: 104; se også Hobson 2007).

I lys av både de teorier og begrepsapparater som IP-fagfolk har til disposisjon, kan det fortone seg som problematisk å skulle inkludere dyr som subjekter i studiet av internasjonal politikk. Mens IP-fagfolk inspirert av realisme-teorier kan være fristet til å betrakte forholdet mellom dyrearter (menneskearten inkludert) som en kvasi-darwinistisk 'alles kamp mot alle', vil andre kunne tilskrive dyr status som subjekter innenfor en liberal rettighetstankegang. Til tross for at marxisme-inspirerte teoretikere vil kunne betrakte dyr som fremmedgjorte og utbyttede (slave)arbeidere og en del av proletariatet (Benton 1993; Murray 2011), er det mer vanlig at de analyserer dagens intensive utnyttelse av dyr-som-varer i lys av den nyliberalistiske kapitalismens streben etter profitt i en krisetid (Gunderson 2011; Duffy 2012). Mens det skulle være et potensial for kritisk teori i Frankfurterskole-tradisjonen å betrakte dyr som subjekter med et opplagt frigjøringsbehov, er arbeider av denne typen kun i startfasen (Sanbonmatsu 2011; Witt-Stahl 2007).

Mens en videre skulle tro at grønn IP-teori ville hatt noe vesentlig å bidra med, er tendensen her å sentrere det økologiske systemet som sådan, med den konsekvens at dyr ofte betraktes på artsnivå snarere enn som subjekter. Innenfor feministisk teori foreligger det mange arbeider på dyr-menneske-forholdet samt forbindelsen mellom sexismen og artsrasisme (Birke 2002; Hypatia 2012), og noen har sogar forsøkt å utvikle feministisk standpunktteori til å inkludere dyr (Donovan 2006). I denne forbindelse kan også nevnes Steven Bests (2012) utvikling av en 'dyrestandpunktteori' på basis av feministstandpunktteori, Nietzsches perspektivisme og nymarxistisk tankegods. I henhold til andre tjener postmo-

13. En bevegelse bortenfor menneskesentrismen i IP-faget finnes allerede innenfor såkalt grønn IP-teori; se Cudworth og Hobden (2011) for et ferskt forsøk på å bringe IP-faget bortenfor humanismen.

dernismens dekonstruksjon av dikotomier, vektlegging av hvordan maktrelasjoner gjennomsyrrer representasjoner av virkeligheten og etisk-politiske respekt for annerledeshet som et bedre utgangspunkt for faglig refleksjon rundt dyr og menneske–dyr-forholdet (Wapner 2002). Her kan Jacques Derridas (2008) refleksjoner over ‘dyreblikket’ også nevnes.

I tillegg til det ovenstående finnes det en hel del andre samfunnsteorier som brukes i analyser av menneske–dyr-forholdet, men som ikke er særlig kjent innenfor IP-faget – inklusive ikke minst aktør–nettverk-teorien utviklet av Bruno Latour og Michael Callon (Taylor 2011) – og et forsøk på å ta dyr og menneske–dyr-forholdet på alvor kan derfor utgjøre en utmerket anledning til å åpne IP-faget ytterligere til impulser utenfra. Det foreligger nå en stor mengde tverr- eller transfaglige arbeider innenfor fagfeltet ‘menneske–dyr-studier’, og det er fritt fram for IP-fagfolk å søke inspirasjon fra denne litteraturen i forskning på dyr og menneske–dyr-forholdet i internasjonal politikk, samt å bidra til en videreutvikling av det aktuelle fagfeltet med egen forskning.

Konklusjon: Mot større innlemmelse av dyr i IP-faget

Mens IP-fagfolk har viet dyr og menneske–dyr-forholdet minimal oppmerksomhet fram til nå, skal det lite til for å endre på dette. Hvis vi titter, kan vi se dyr i internasjonal politikk; ‘hvis vi lytter, kan vi høre dem’;¹⁴ hvis vi forsøker, kan vi føle med dem; og hvis vi ikke skal ‘tåle så inderlig vel den urett som ikke rammer [oss] selv’ (Øverland 1937), har vi et etisk-politisk ansvar i forhold til den skjebnen som vi mennesker daglig påtvinger dyr i internasjonal politikk og verdenssamfunnet generelt. Neglisjeringen av dyr og menneske–dyr-forholdet i studiet av internasjonal politikk er ikke nødvendigvis uskyldig, da den kan stilltiende bidra til å reproducere en verden innenfor hvilken dyr gjøres til gjenstand for en behandling som ikke er noe levende vesen verdig.

Litteratur

- Beauchamp, Tom L. & R. G. Frey (red.) (2011) *The Oxford Handbook of Animal Ethics*. Oxford: Oxford University Press.
- Beirne, Piers (2002) Criminology and Animal Studies: A Sociological View. *Society & Animals*, 10(4): 381–386.
- Beirne, Piers (2009) *Confronting Animal Abuse: Law, Criminology, and Human–Animal Relationships*. Lanham: Rowman & Littlefield.

14. Oversettelse av siste del i følgende sitat (Donovan 1990: 375; sitert i Sollund 2008b: 126): ‘We should not kill, eat, torture, and exploit animals because they do not want to be so treated, and we know that. If we listen, we can hear them.’

- Bekoff, Marc (2002) *Minding Animals: Awareness, Emotions, and Heart*. Oxford: Oxford University Press.
- Bekoff, Marc (2007) *The Emotional Lives of Animals: A Leading Scientist Explores Animal Joy, Sorrow, and Empathy – and Why They Matter*. Novato: New World Library.
- Benton, Ted (1993) *Natural Relations: Ecology, Animal Rights and Social Justice*. London: Verso.
- Best, Steven (2009) The Rise of Critical Animal Studies: Putting Theory into Action and Animal Liberation into Higher Education. *Journal for Critical Animal Studies*, 7(1): 9–53.
- Best, Steven (2012) The Revolutionary Implications of Animal Standpoint Theory. *State of Nature: An Online Journal of Radical Ideas*, Sommer. Tilgjengelig på <http://www.stateofnature.org/theRevolutionaryImplications.html>. Lesedato: 18.10.2012.
- Best, Steven & Anthony J. Nocella II (2004) *Terrorists or Freedom Fighters? Reflections on the Liberation of Animals*. New York: Lantern Books.
- Birke, Lynda (2002) Intimate Familiarities? Feminism and Human–Animal Studies. *Society & Animals*, 10(4): 429–436.
- Brantz, Dorothee (red.) (2010) *Beastly Natures: Animals, Humans, and the Study of History*. Charlottesville: University of Virginia Press.
- Børresen, Bergljot (2007) *Fiskenes ukjente liv*. Oslo: Transit.
- Calarco, Matthew (2007) Animals in Continental Philosophy. Tilgjengelig på http://www.h-net.org/~animal/ruminations_calarco.html. Lesedato: 26.10.2012.
- Catlaw, Thomas J. & Thomas M. Holland (2012) Regarding the Animal: On Biopolitics and the Limits of Humanism in Public Administration. *Administrative Theory and Praxis*, 34(1): 85–112.
- Cochrane, Alasdair (2010) *An Introduction to Animals in Political Theory*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Cooper, Jilly (2000) *Animals in War*. London: Corgi Books.
- Cudworth, Erika & Stephen Hobden (2011) *Posthuman International Relations: Complexity, Ecologism and Global Politics*. London: Zed Books.
- DeMello, Margo (2012a) *Human–Animal Studies: A Bibliography*. New York: Lantern Books.
- DeMello, Margo (2012b) *Animals and Society: An Introduction to Human–Animal Studies*. New York: Columbia University Press.
- Derrida, Jacques (2008) *The Animal That Therefore I Am*. New York: Fordham University Press.
- Donaldson, Sue & Will Kymlicka (2011) *Zoopolis: A Political Theory of Animal Rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Donovan, Josephine (1990) Animal Rights and Feminist Theory. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 15(2): 350–375.
- Donovan, Josephine (2006) Feminism and the Treatment of Animals: From Care to Dialogue. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 31(2): 305–329.
- Duffy, Rosaleen (2012) The International Political Economy of Tourism and the Neoliberalisation of Nature: Challenges Posed by Selling Close Interactions with Animals. *Review of International Political Economy*, DOI:10.1080/09692290.2012.654443.
- Dunayer, Joan (2004) *Speciesism*. Derwood: Ryce Publishing.

- Dutkiewicz, Jan (2010) *Necroeconomics: Power, Ethics, and the Political Economy of Human–Animal Relations*. Master's thesis, School of History, Philosophy, Political Science and International Relations, Victoria University of Wellington.
- Ellefsen, Rune (2010) Spesiesisme – ideologi som skaper og forsvarer overgrep mot dyr. Tilgjengelig på <http://vegansamfunnet.no/spesiesisme>. Lesedato: 22.09.2012.
- Fitzgerald, Peter L. (2012) *International Issues in Animal Law: The Impact of International Environmental and Economic Law upon Animal Interests and Advocacy*. Durham: Carolina Academic Press.
- Frank, Joshua M. (2002) The Actual and Potential Contribution of Economics to Animal Welfare Issues. *Society & Animals*, 10(4): 421–428.
- Fudge, Erica (2006) The History of Animals. Tilgjengelig på http://www.h-net.org/~animal/ruminations_fudge.html. Lesedato: 26.10.2012.
- Gardiner, Juliet (2006) *The Animals' War: Animals in Wartime from the First World War to the Present Day*. London: Portrait.
- Garner, Robert (2002) Political Science and Animal Studies. *Society & Animals*, 10(4): 395–401.
- Gibson, Miah (2011) The Universal Declaration of Animal Welfare. *Deakin Law Review*, 16(2): 539–567.
- Gunderson, Ryan (2011) From Cattle to Capital: Exchange Value, Animal Commodification, and Barbarism. *Critical Sociology*, DOI:10.1177/0896920511421031.
- Hediger, Ryan (red.) (under utgivelse) *Animals in War: Studies of Europe and North America*. Leiden: Brill.
- Hobson, Kersty (2007) Political Animals? On Animals as Subjects in an Enlarged Political Geography. *Political Geography*, 26(3): 250–267.
- Hypatia (2012) Special issue: Animal Others. *Hypatia*, 27(3).
- Keen, Sam (1986) *Faces of the Enemy: Reflections of the Hostile Imagination*. San Francisco: Harper & Row.
- Kelch, Thomas G. (2011) *Globalization and Animal Law: Comparative Law, International Law and International Trade*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
- Mason, Jim (2005) *An Unnatural Order: The Roots of Our Destruction of Nature*. New York: Lantern Books.
- McHugh, Susan (2006) One or Several Literary Animal Studies?. Tilgjengelig på http://www.h-net.org/~animal/ruminations_mchugh.html. Lesedato: 26.10.2012.
- McManus, Phil, Glenn Albrecht & Raewyn Graham (2012) *The Global Horseracing Industry: Social, Economic, Environmental and Ethical Perspectives*. London: Routledge.
- Melson, Gail F. (2002) Psychology and the Study of Human–Animal Relationships. *Society & Animals*, 10(4): 347–352.
- Mullin, Molly H. (1999) Mirrors and Windows: Sociocultural Studies of Human–Animal Relationships. *Annual Review of Anthropology*, 28: 201–224.
- Murray, Mary (2011) The Underdog in History: Serfdom, Slavery and Species in the Creation and Development of Capitalism. I Nik Taylor & Tania Signal (red.) *Theorizing Animals: Re-thinking Humanimal Relations* (87–106). Leiden: Brill.
- Nocella II, Anthony J., Colin Salter & Judy K. C. Bentley (red.) (under utgivelse) *Animals and War: Confronting the Military-Animal Industrial Complex*. Forlag ukjent.

- Noske, Barbara (1993) The Animal Question in Anthropology: A Commentary. *Society and Animals*, 1(2): 185–190.
- Noske, Barbara (1997) *Beyond Boundaries: Humans and Animals*. Montreal: Black Rose Books.
- Palmer, Clare (2006) Animals in Anglo-American Philosophy. Tilgjengelig på http://www.h-net.org/~animal/ruminations_palmer.html. Lesedato: 26.10.2012
- Peggs, Kay (2012) *Animals and Sociology*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Potts, Annie (2010) Introduction: Combating Speciesism in Psychology and Feminism. *Feminism & Psychology*, 20(3): 291–301.
- Raupp, Carol D. (2002) The 'Furry Ceilings': Clinical Psychology and Human–Animal Studies. *Society & Animals*, 10(4): 354–360.
- Regan, Tom (1983) *The Case for Animal Rights*. Berkely: University of California Press.
- Russell, Nerissa (2010) Navigating the Human–Animal Boundary. *Reviews in Anthropology*, 39(1): 3–24.
- Sanbonmatsu, John (red.) (2011) *Critical Theory and Animal Liberation*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Sanders, Clinton R. (2007) The Sociology of Nonhuman Animals and Society. I Clifton D. Bryant & Dennis L. Peck (red.) *21st Century Sociology: A Reference Handbook* (vol. 2). (2–7). London: Sage.
- Shapiro, Kenneth & Margo DeMello (2010) The State of Human–Animal Studies. *Society & Animals*, 18(3): 307–318.
- Shephard, Paul (1996) *The Others: How Animals Made Us Human*. Washington, DC: Island Press.
- Singer, Peter (1975) *Animal Liberation: A New Ethics for Our Treatment of Animals*. New York: Avon.
- Sollund, Ragnhild (red.) (2008a) *Global Harms: Ecological Crime and Speciesism*. New York: Nova Science Publishers.
- Sollund, Ragnhild (2008b) Causes for Speciesism: Difference, Distance and Denial. I Ragnhild Sollund (red.) *Global Harms: Ecological Crime and Speciesism* (109–129). New York: Nova Science Publishers.
- Sorenson, John (2009) Constructing Terrorists: Propaganda about Animal Rights. *Critical Studies on Terrorism*, 2(2): 237–256.
- Taylor, Nik (2011) Can Sociology Contribute to the Emancipation of Animals?. I Nik Taylor & Tania Signal (red.) *Theorizing Animals: Re-thinking Humanimal Relations* (203–220). Leiden: Brill.
- Thurston, Mary E. (2010) War and Animals. I Mark Bekoff (red.) *Encyclopedia of Animal Rights and Animal Welfare* (2. utg.) (203–220). Santa Barbara: Greenwood Press.
- Torres, Bob (2007) *Making a Killing: The Political Economy of Animal Rights*. Oakland: AK Press.
- Twine, Richard (2010) *Animals as Biotechnology: Ethics, Sustainability and Critical Animal Studies*. London: Earthscan.
- Twine, Richard (2012) Revealing the 'Animal-Industrial Complex' – A Concept & Method for Critical Animal Studies?. *Journal for Critical Animal Studies*, 10(1): 12–39.
- Urbanik, Julie (2012) *Placing Animals: An Introduction to the Geography of Human–Animal Relations*. Lanham: Rowman & Littlefield.

- Wapner, Paul (2002) The Sovereignty of Nature? Environmental Protection in a Post-modern Age. *International Studies Quarterly*, 46(2): 167–187.
- Witt-Stahl, Susann (red.) (2007) *Das steinerne Herz der Unendlichkeit erweichen: Beiträge zu einer kritischen Theorie für die Befreiung der Tiere*. Aschaffenburg: Alibri.
- Wolch, Jennifer & Jody Emel (red.) (1998) *Animal Geography: Place, Politics, and Identity in the Nature-Culture Borderlands*. London: Verso.
- Øverland, Arnulf (1937) *Den røde fane*. Oslo: Tiden Norsk Forlag.